

CHIZMACHILIK FANINI O'QITISH METODIKASINING ASOSLARI

Iqboljnova Xushnoza Muxiddin qizi

Qo'qon davlat universiteti 3-kurs talabasi

Qosimova Nilufar Muratjon qizi

Qo'qonDU San'atshunoslik kafedrası dotsenti

nilufar_jalilova@mail.ru Com tel: (99)3911391

Annotatsiya: Mazkur maqolada chizmachilik fanini o'qitish metodikasining nazariy va amaliy asoslari, uning ta'lim tizimidagi o'rni hamda o'quvchilarda texnik tafakkur, fazoviy tasavvur va grafik savodxonlikni shakllantirishdagi pedagogik ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilinadi. Maqolada chizmachilik fanini o'qitish metodikasining tarkibiy qismlari sifatida maqsad, mazmun, metod, vosita va natijalar tizimi, shuningdek baholash mezonlari ham ilmiy yondashuv asosida ochib beriladi. Xulosa sifatida chizmachilik fanini samarali o'qitish uchun metodik tayyorgarlik, pedagogik mahorat va zamonaviy texnologik yondashuvlar uyg'unligi zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: chizmachilik, o'qitish metodikasi, grafik savodxonlik, fazoviy tasavvur, texnik tafakkur, proyeksiyalash, chizma standartlari, didaktik tamoyillar, interfaol metodlar, kompetensiyaviy yondashuv.

Kirish

Hozirgi zamon ta'lim tizimida chizmachilik fani o'quvchilarda texnik tafakkur, fazoviy tasavvur hamda grafik bilimlarni shakllantirishda muhim o'rin egallaydi. Chizmachilik nafaqat chizmalarni o'qish va bajarish ko'nikmalarini, balki texnik fikrlash, muhandislik madaniyati hamda ishlab chiqarish jarayonlariga oid dastlabki tasavvurlarni ham rivojlantiradi. Shu sababli chizmachilik fanini o'qitish metodikasi pedagogika va didaktika bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u o'qitish jarayonining mazmuni, shakli, vositasi va natijalarini tizimli ravishda belgilaydi. Chizmachilik fanini o'qitishda metodik yondashuvlar o'quvchilar yosh xususiyatlari, bilish faoliyati darajasi hamda ta'limning maqsad va vazifalaridan kelib chiqib belgilanadi. Ayniqsa, grafik fanlarni o'rgatishda ko'rgazmalilik, amaliy faoliyat, izchillik va tizimlilik kabi didaktik tamoyillarni to'g'ri qo'llash ta'lim samaradorligini oshiradi. Bugungi kunda ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalar kirib kelishi chizmachilikni o'qitishda ham yangi metodik yechimlarni talab qilmoqda. Kompyuter grafikasi, CAD dasturlari (AutoCAD, Compass, SolidWorks) kabi vositalar grafik ishlanmalarni yanada aniq va tez bajarishga imkon yaratmoqda. Biroq, an'anaviy chizmachilik asoslarini puxta o'zlashtirmasdan turib, raqamli grafikada muvaffaqiyatga erishish qiyin. Shuning uchun chizmachilik metodikasi nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalar uyg'unligini ta'minlovchi muhim pedagogik yo'nalish sifatida qaraladi.

Asosiy qism

Chizmachilik fani umumta'lim maktablari, akademik litseylar, kasb-hunar ta'limi hamda oliy ta'lim tizimida texnik yo'nalishlarning asosiy fanlaridan biri hisoblanadi. U o'quvchilarda grafik savodxonlikni shakllantirish bilan bir qatorda, texnik hujjatlarni tushunish va amaliyotda qo'llash kompetensiyasini rivojlantiradi.

Chizmachilikni o'qitishning asosiy maqsadi quyidagilardan iborat:

1. fazoviy tasavvurni shakllantirish va rivojlantirish;
2. chizmalarni o'qish va bajarish malakasini hosil qilish;
3. geometrik va texnik obyektlarni proyeksiyalash qoidalarini o'rgatish;
4. texnik hujjatlar va standartlarga rioya qilish madaniyatini tarbiyalash;
5. ijodiy fikrlash va konstruktorlik tafakkurini rivojlantirish.

Chizmachilik darslari davomida o'quvchilar buyumlarning ko'rinishlarini tasvirlash, kesim-qirqimlar yasash, o'lcham qo'yish va shartli belgilarni to'g'ri ishlatishni o'zlashtiradilar. Bu bilimlar keyinchalik muhandislik, arxitektura, dizayn va ishlab chiqarish sohalarida mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi. Chizmachilik fanini o'qitish metodikasi didaktikaning umumiy qonuniyatlariga tayanadi. Ta'lim jarayonida maqsad, mazmun, metod, shakl, vosita va natija bir butun tizim sifatida qaraladi. Mazkur fan metodikasi pedagogik qonuniyatlarni grafik bilimlarni o'zlashtirish jarayoniga moslashtirib, o'qitish samaradorligini oshirishni ko'zlaydi.

Chizmachilik metodikasining asosiy nazariy bazasi quyidagi fanlar bilan bog'liq:

- ✓ pedagogika va didaktika;
- ✓ psixologiya (fazoviy tasavvur va idrok jarayonlari);
- ✓ geometriya va chizma geometriya;
- ✓ texnika va ishlab chiqarish asoslari;
- ✓ standartlashtirish va me'yoriy hujjatlar.

O'quvchilar chizmachilikni o'rganishda avvalo idrok etadi, so'ng tahlil qiladi, umumlashtiradi va amaliy qo'llaydi. Shu jarayonda o'qituvchi o'quvchining bilish faoliyatini boshqaruvchi asosiy subyekt sifatida metodik vazifani bajaradi. Chizmachilik darslari ko'pincha nazariy va amaliy mashg'ulot uyg'unligida tashkil etiladi. Nazariy mashg'ulotda yangi mavzu tushuntiriladi, asosiy qoidalar va standartlar bayon qilinadi. Amaliy mashg'ulotda esa o'quvchi chizma bajarish orqali bilimlarini mustahkamlaydi.

Chizmachilik darslarining asosiy shakllari:

- an'anaviy dars (yangi bilim berish);
- amaliy dars (grafik topshiriq bajarish);
- laboratoriya mashg'uloti (asbob-uskunalar bilan ishlash);
- mustaqil ish va uy vazifasi;
- loyiha va ijodiy ishlar;
- test va nazorat ishlari.

Shuningdek, o'quvchilarning grafik madaniyatini rivojlantirish uchun ekskursiya, ishlab chiqarish obyektlariga tashrif, maket va model tayyorlash kabi faoliyat turlari ham metodik jihatdan samarali hisoblanadi. Ta'lim samaradorligini oshirish uchun baholash jarayoni aniq mezonlarga asoslanishi lozim. Chizmachilik fanida baholash quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

- chizma aniqligi va standartlarga muvofiqligi;

- proyeksiya qoidalariga rioya qilinishi;
- o'lcham qo'yish va yozuvlar to'g'riligi;
- chizmaning tozaligi va estetik ko'rinishi;
- topshiriqni belgilangan vaqt ichida bajarish.

Baholash shakllari:

- joriy nazorat (amaliy topshiriqlar orqali);
- oraliq nazorat (test va grafik ishlar);
- yakuniy nazorat (kompleks chizma yoki loyiha).

Bundan tashqari, portfolioga asoslangan baholash tizimi ham chizmachilik fanida keng qo'llanishi mumkin. Bunda o'quvchining yil davomida bajargan barcha grafik ishlari jamlanib, uning rivojlanish dinamikasi baholanadi. Bugungi kunda chizmachilik ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish pedagogik jarayonni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Kompyuter grafikasi asosida chizmalarni modellashtirish, 3D vizualizatsiya qilish o'quvchilar uchun mavzuni tezroq anglash imkonini beradi.

Zamonaviy vositalar:

- AutoCAD, Kompas-3D, SolidWorks;
- interaktiv doskalar;
- virtual laboratoriyalar;
- elektron darsliklar va videodarslar;
- 3D printer orqali maketlar yaratish.

Bu texnologiyalar o'quvchilarning qiziqishini oshirib, fan mazmunini real hayot bilan bog'lashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchi an'anaviy chizmachilik asboblari bilan ishlashni ham unutmashligi kerak, chunki qo'l mehnati orqali bajarilgan chizma fazoviy fikrlashni chuqurroq rivojlantiradi. Chizmachilik fanini o'qitish metodikasining asoslari o'quvchilarda texnik tafakkur, fazoviy tasavvur, grafik savodxonlik va konstruktorlik ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur fan metodikasi pedagogik qonuniyatlar asosida shakllanib, ta'lim jarayonida maqsad va natijani tizimli ravishda bog'laydi. Chizmachilikni samarali o'qitish uchun didaktik tamoyillar, ko'rgazmalilik, amaliy mashqlar, interfaol metodlar hamda zamonaviy AKT vositalaridan oqilona foydalanish zarur. O'qituvchi metodik jihatdan puxta tayyorgarlikka ega bo'lsa, o'quvchilarda chizmachilik faniga bo'lgan qiziqish ortadi va bilimlar mustahkam shakllanadi. Shuningdek, chizmachilik darslarida standartlarga asoslangan grafik topshiriqlar, muammoli vaziyatlar va loyiha faoliyatini tashkil etish o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Demak, chizmachilik metodikasi ta'limning nazariy va amaliy yo'nalishlarini uyg'unlashtiruvchi muhim ilmiy-pedagogik tizim sifatida e'tirof etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Nilufarkhan, Q., & Dildorakhan, A. (2022). Theoretical foundations of the history of applied arts of Uzbekistan. In E Conference Zone (Vol. 1, pp. 12-13).
2. Qosimova, N. (2022). Goals and objectives of creative thinking in the course of the lesson. Educational and Pedagogical Sciences, 14(7), 2167-2170.
3. Solijon o'g'li, Q. B. Carpentry Schools-Applied Art Foundation Of Development. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(11), 945-949.

4. Sharifjon o'g'li, H. S. (2026, April). UMUMTA'LIM MAKTABLARINING 5-SINF TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA "O'ZBEKISTON RASSOMLARI" MAVZUSIDA RASM ISHLASH METODIKASINI O'RGATISH. In *International Conference on Education, Psychology and Humanities* (Vol. 1, No. 4, pp. 147-151).
5. Sharifjon o'g'li, H. S. (2026, April). ZAMONAVIY CHIZMACHILIK DARSLARINI TASHKIL ETISHDA IJTIMOYIY FALSAFANING AHAMIYATI. In *International Conference on Education, Psychology and Humanities* (Vol. 1, No. 4, pp. 152-160).
6. Kasimova, N. M. K. (2022). Representatives of the Kokan School of Coppersmithing, Glorifying the National Craft. *RegiINTERNATIONAL JOURNAL ON ECONOMICS, FINANCE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT*, 4(11), 86-90.
7. Qosimova, N. (2022). IN FINE ARTS AND DRAWING LESSONS. USING CASE STAGE EDUCATIONAL TECHNOLOGY." Scienceweb academic papers collection.
8. Qosimova, N. (2022). Goals and objectives of creative thinking in the course of the lesson. *Educational and Pedagogical Sciences*, 14(7), 2167-2170.
9. Nilufarkhan, Q., & Dildorakhan, A. (2022). Theoretical foundations of the history of applied arts of Uzbekistan. In *E Conference Zone* (Vol. 1, pp. 12-13).
10. Solijon o'g'li, Q. B. Carpentry Schools-Applied Art Foundation Of Development. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(11), 945-949.
11. Kasimova, N. M. K. (2022). Representatives of the Kokan School of Coppersmithing, Glorifying the National Craft. *RegiINTERNATIONAL JOURNAL ON ECONOMICS, FINANCE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT*, 4(11), 86-90.